

09.04.2019

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite STM/719/2019

Asia Lausuntopyyntö: Vesivaroja ja terveyttä koskevat kansalliset tavoitteet

Suomen Akatemia kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa lausuntonaan seuraavaa: Suomen Akatemian tehtävän on rahoittaa korkeatasoista tieteellistä tutkimusta ja tutkimusedellytyksiä, toimia asiantuntijana tiedepolitiikkaa koskevissa kysymyksissä sekä kehittää kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä.

Uudet, vuoteen 2030 ulottuvat Suomen kansalliset Vesi ja terveys -pöytäkirjan mukaiset tavoitteet on laadittu poikkihallinnollisena yhteistyönä, ja niitä on tarkasteltu suhteessa YK:n kestäväen kehityksen tavoitteisiin. Tämä uudistus tuo hyvin esiin tavoitteiden merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta. Asiakirjassa listatut tavoitteet ovat selkeästi laadittuja ja perusteltuja.

Kansallinen tavoite vähentää vesiepidemioissa sairastuneiden määrää siten, että vuosittainen sairastuneiden osuus koko väestöstä on keskimäärin kuudessa vuodessa enintään 0,01 % on toteutunut ja jatkossakin hyvä ja helposti mitattavissa oleva tavoite. Myös tavoite uimahallien ja kylpylöiden allasveden laatuun vaikuttavien toimenpiteiden tekemisen työntekijöiden suorittamista terveydensuojelulain (763/1994) 28 a §:ssä tarkoitettua laitosteknisen ja allasvesihygienisen osaamistesteistä on hyvin toteutunut ja jatkossakin kannatettava mitattavissa oleva tavoite.

Kuitenkin merkillepantavaa on, että osaamisen kehittämisen, koulutuksen ja tutkimuksen osuus on luonnosasiakirjassa kautta linjan ylipäättään heikko. Monet ehdotetuista toimenpiteistä keskittyvät aineiston keräämiseen, mutta tämän aineiston käyttöä ja hyödyntämistä tutkimus- ja vaikuttamistyössä ei kuvata lainkaan. Kerätyn tiedon tulisi olla hyödynnettävää ja vaikuttavaa. Aineiston keräämisen lisäksi tarvitaan myös tutkimuksellisia tavoitteita, jotta vedestä aiheutuvia haittoja voidaan ehkäistä ja vähentää. Tutkittua tietoa esimerkiksi uusista haitta-aineista ja niiden vaikutuksista tarvitaan, jotta tiedetään mitä vesistöistä tulee tulevaisuudessa mitata ja puhdistaa. Tähän liittyvä tavoite h2 ”*Uusien esiin tulevien mikropollutanttien (lääkejäämät, mikromuovit) aiheuttamia riskejä selvitetään ja tarvittaessa kehitetään menettelytapoja ja keinoja riskien vähentämiseksi ja ennalta ehkäisemiseksi kustannustehokkaasti*” on epämääräinen ja huonosti mitattavissa.

Suomi osallistuu EU:n kansainvälisiin ohjelmasuunnittelualoitteisiin (Water Joint

Programming Initiative - Water JPI sekä Joint Programming Initiative on Antimicrobial Resistance - JPI AMR), joissa pyritään vahvistamaan paitsi tutkimuksen tieteellistä, myös yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Nämä aloitteet liittyvät vahvasti vedenlaatuun, vesihuoltoon sekä vedestä aiheutuvien sairauksien ehkäisyyn. Aloitteissa on tunnistettu monia tutkimustarpeita veden riittävyden ja laadun turvaamiseksi. Lisäksi Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan mikrobilääkeresistenssi on ilmastonmuutoksen ohella suurimpia uhkia ihmiskunnalle ja eläimille, minkä vuoksi WHO on edellyttänyt jäsenmailtaan kiireellisiä torjuntatoimia. Mikrobilääkkeille resistentit bakteerit ja niiden resistenssigeenit vedessä, jätevedessä ja maataloudessa ovat laajalti tiedostettu ympäristön terveysvaara. Niiden leviämistä vesistöihin jätevesien ja jätevedenpuhdistamojen sekä muun ihmistoiminnan kautta ei ole systemaattisesti tutkittu, ja uusia teknologioita tarvitaan näiden tekijöiden poistamiseksi jätevesistä. Hyvänä tavoitteena voisi olla etenkin maatalouden ja sairaaloiden tehostettu vedenpuhdistus ja parempi riskinarviointi, keskittyen antibiooteille vastustuskykyisiin bakteereihin, niiden resistenssitekijöihin sekä lääkettäisiin.

Asiakirjassa tulisi paremmin huomioida ilmastonmuutoksen ja muiden megatrendien (mm. kaupungistuminen, siirtolaisuus), vaikutukset vesihuoltoon ja talousveden lähteenä käytettävien vesien suojelutoimiin. Lisäksi tekstistä puuttuu globaali näkökulma: vaikka kyse on kansallisista tavoitteista ja Suomi on vesivaroiltaan rikas, lähes puolet vedenkulutuksestamme kohdistuu ulkomaisiin vesivaroihin. Näin ollen vesivaroja ei voi tarkastella vain kansallisesta näkökulmasta, vaan tavoitteena tulisi olla myös tietoisuuden lisääminen suomalaisten epäsuoran vedenkulutuksen vaikutuksista globaaliin vesiturvallisuuteen, vesivarojen hallintaan ja vedestä aiheutuvien sairauksien ehkäisemiseen.

Monet asiakirjassa luetellut tavoitteet ja erityisesti niihin liittyvät toimenpiteet voisivat olla kunnianhimoisempia. Toimenpiteiden vastuut ja niiden keskinäinen koordinointi jää nykyisellään epäselväksi. Tavoitteiden ja toimenpiteiden tulisi olla selkeitä ja mitattavissa olevia sen sijaan, että asioita vain selvitetään ja kehitetään yleisellä tasolla. Useissa kohdissa tavoitepäivämääriä ei ole joko asetettu ollenkaan, tai niistä poikkeaminen on huomioitu jo tavoitetta asetettaessa siten, että aikataulua ei tarvitse noudattaa. Esimerkiksi tavoitteeseen (j) liittyen sivulla 45 todetaan: *"Hyvän tilan saavuttamisen tavoiteaikataulua voidaan pidentää myös vuoden 2027 jälkeen jos aikataulun pidennys johtuu luonnonolosuhteista"*. Kun kyse on luonnonvesistä, voidaan lähes kaiken katsoa johtuvan luonnonolosuhteista, ja tällöin tavoitteen aikataulu jää täysin avoimeksi.

Sähköinen ympäristöterveydenhuollon kohdetietojärjestelmä on hyvä tavoite, mutta se on nykyisellään huonosti kuvattu. Asiakirjasta jää epäselväksi kuka ko. järjestelmää ylläpitää, kuka on veloitettu raportoimaan tietoja, ja mikä taho tietoja hyödyntää. Kerätyn aineiston avoimuutta ja tutkimuksellista hyödynnettävyyttä tulisi tarkastella ja kuvata paitsi kohdetietojärjestelmän osalta, myös muilta osin. Tavoitteena tulisi olla, että kerätty aineisto on avointa aina kun se on mahdollista.

Johtaja

Pentti Pulkkinen

Tiedeasiantuntija

Laura Forsström

